

NIEMAND WEET NOG HOE SCHADELIJK GANZEN ZIJN

De ganzenaantallen in Nederland nemen al jaren zeer sterk toe. Boeren, maar ook natuurorganisaties maken zich zorgen over schade, en de roep om maatregelen zwelt aan. Voor LNV is dat reden om de populatieontwikkeling te onderzoeken en te kijken naar de effecten van de ganzen op de natuur. Dr. David Kleijn, ganzenonderzoeker bij Alterra, leidt het onderzoek. ‘Veel meningen rond ganzenschade berusten op perceptie, solide kennis ontbreekt vooralsnog.’

tekst en foto's HANS WOLKERS

Het is een rustige zomerochtend in juni. Aan de rand van de Nijmeegse uiterwaarden zit een groep van enkele honderden grauwe ganzen doodstil in het gras. Op het moment dat er mensen op de dijk verschijnen, bewegen de ganzen onmiddellijk richting de oude rivierbedding, waar ze soepel het water inglijden. Vliegen kunnen ze niet, omdat ze in de rui zijn. Dan duikt aan de ander kant van het water nog een aantal mensen op. Licht verontrust zwemmen de dieren naar het einde van de rivierbedding, recht in de val. ‘Een stuk of tachtig, niet slecht.’ Tevreden kijkt ganzenonderzoeker Kleijn naar de gevangen ganzen in de kraal. Ouderdieren en soms nog pluizige grijze jongen lopen wat ontdaan door elkaar, vergeefs zoekend naar een ontsnappingsroute. Verderop bereiden leden van het onderzoeksteam de weeg-, meet-, en ringsessie voor. Ook zal een dier met een zender worden uitgerust. Het is de beginfase van het onderzoek dat Kleijn met Berend Voslamber van SOVON Vogelonderzoek Nederland in opdracht van LNV uitvoert. ‘Door te ringen en te zenderen kunnen we gegevens over grauwe ganzen verzamelen, bijvoorbeeld de kuikenoverleving en de voortplantings- en overlevingskans in het eerste jaar’, vertelt Kleijn. ‘Al die gegevens stoppen we in een populatiedynamisch model waarmee we bijvoorbeeld het effect van eventuele maatregelen zichtbaar kunnen maken.’ Het model kan onder meer duidelijk maken op welk moment broed- en foerageergebieden beperkend gaan worden en de ganzengroei zal verminderen. Kleijn onderzoekt daarnaast de effecten van grauwe ganzen op weidevogels. ‘We inventariseren acht gebieden waar zowel ganzen als weidevogels voorkomen,’ vertelt Kleijn, ‘en kijken of hoge ganzendichtheden gaten in de weidevogelpopulatie veroorzaken.’ Een andere tak van het onderzoek moet duidelijk maken

waar volgens de visie van beheerders de schoen knelt. ‘Dan gaan wij gericht onderzoeken of de geschetste problemen daadwerkelijk optreden’, licht Kleijn toe. Kleijn hoopt over enkele jaren meer te kunnen zeggen over de effecten van de ganzenaantallen in Nederland.

POEPEDE VOGELS

De resultaten van het onderzoek moeten de hele ganzendiscussie transparanter en meer op feiten gebaseerd maken, want het aantal ganzen in Nederland is volgens sommigen veel te sterk toegenomen. Volgens dr. Bart Ebbing, eveneens ganzenonderzoeker bij Alterra, zijn er op dit moment ‘s winters een kleine twee miljoen ganzen van diverse soorten in Nederland, dat is een toename van ruwweg een half miljoen in zo’n zeven jaar tijd. ‘Maar dat kunnen er veel meer worden, want er is voedsel voor nog wel tien maal zoveel ganzen’, stelt Ebbing. Ook het aantal zomerganzen is fors gestegen. In tien jaar tijd zijn de aantallen grauwe ganzen en brandganzen vertienvoudigd naar ruim driehon-

‘In tien jaar tijd zijn de aantallen grauwe ganzen en brandganzen vertienvoudigd’

ZOMERGANS EN WINTERGANS

In Nederland overwinteren zes ganzensoorten, waarvan de kolgans met bijna een miljoen dieren de talrijkste is. Ook de brandgans (360 duizend overwinteraars), de grauwe gans (een kleine 300 duizend), en de rietgans (zo’n 150 duizend) weten Nederland in de winter te waarderen. Een deel van grauwe ganzen en de brandganzen trekt in de zomer niet meer weg, en broedt in Nederland. Van deze zomerganzen zijn er ruim 300 duizend. De grauwe ganzen zijn de laatste tien jaar in de zomer toegenomen van 30 duizend naar ruim 200 duizend dieren, terwijl het aantal brandganzen toenam van vierduizend naar ruim honderdduizend.

derdduizend dieren. Juist de zomerganzen zijn reden tot zorg, omdat ze landbouwschade aanrichten en natuurwaarden zouden kunnen aantasten. ‘De brandganzen groeien nu met ruim vijfenveertig procent per jaar, de grauwe ganzen met zo’n twintig procent’, stelt Kleijn. ‘Dit kan zeker een effect op andere vogels hebben.’ Er is weinig voorstellingsvermogen voor nodig om in te zien dat het voor een Kievit geen pretje zal zijn om te broeden in een weide vol forse, poepende vogels.

UITSTERVEN

Het zijn dan ook niet langer alleen de boeren die klagen over landbouwschade, ook natuurorganisaties zien schade – aan de natuur. Tim van den Broek, senior adviseur Fauna- en Natuurbeheer bij Natuurmonumenten, is weliswaar blij dat grauwe ganzen weer in grotere aantallen in de Nederlandse natuur voorkomen, want rond 1970 stond hij in Nederland op de rand van uitsterven. Maar hij ziet ook problemen binnen de gebieden van Natuurmonumenten. ‘Vooral de zomerganzen

Het zal voor een kievit geen pretje zijn om te broeden in een wei vol forse, poepende vogels

veroorzaken soms schade aan de natuur stelt hij.' Veel meningen rond schade door ganzen berusten nog op perceptie', stelt Kleijn echter. 'Juist omdat kennis over de effecten van de grote aantallen ganzen vaak ontbreekt, wil LNV dat we dit onderzoek gaan uitvoeren.' Want maatregelen moeten wel feiten als basis hebben, vindt de onderzoeker. Dat neemt niet weg dat het begrijpelijk is dat zelfs natuurbeschermers de enorme aantallen ganzen als probleem zien.

POOTRING

'Gewicht: drie komma twee kilo.' Een volwassen grauwe gans bungelt rustig aan de unster van Kleijn. Een collega voorzag het dier al van een zilveren pootring en een groene nekring met in spierwitte letters de unieke code NRC. 'We kunnen de dieren zo op vrij grote afstand individueel herkennen', legt Kleijn uit. 'Op termijn kunnen we zo gegevens verzamelen over onder meer de sterfte en het aantal jongen dat buiten de eigen populatie gaat broeden.' De gezenderde ganzen zullen in detail aangeven waar ze zich ophouden.

Kleijn: 'Met die informatie kunnen we wellicht voorspellen hoe bijvoorbeeld de inrichting van het landschap en de gewasteelt de landbouwschade door ganzen beïnvloedt.'

EIEREN SCHUDDEN

Provincies en beheerders proberen hier en daar al de ganzenaantallen terug te brengen, soms op een nogal vreemde manier, volgens Ebbing. 'Soms plaatsten beheerders hekjes rond de moerasgebieden waar de vogels broeden', vertelt hij. 'Hierdoor kunnen de jongen de voedselgebieden niet meer bereiken en verhongeren ze.' Ook meergebruikte methoden als eieren schudden of eieren prikken, die moeten voorkomen dat de eieren uitkomen, zijn volgens hem nauwelijks effectief. Het is veel effectiever om het aantal volwassen vogels te beperken, bijvoorbeeld door de jacht meer ruimte te geven. 'Gezien de enorme aantallen ganzen denk ik dat het redelijk is jagers meer te laten oogsten', stelt Ebbing. 'Wel moet je het ganzenbestand zorgvuldig blijven monitoren.' Van den Broek van Natuurmonumenten ziet hier echter weinig in. 'In natuurgebieden geeft jacht alleen maar verstoring en jagers krijgen al voldoende ruimte om in het kader van schadebestrijding buiten natuurgebieden afschot uit te voeren', licht hij toe.

REGULEREN

Niet iedereen is het overigens eens met ingrijpen in de ganzenaantallen. Volgens Rita Stockmann van de Faunabescherming is er helemaal geen ganzenprobleem en veroorzaken de dieren geen onoverkomelijke overlast. Ingrijpen is volgens haar dan ook niet nodig. 'Iets wat spontaan in de natuur ontstaat, moet je nooit tegengaan', vindt Stockmann. 'De natuur regelt het zelf wel.' Ebbing is het hiermee oneens. 'Flauwekul', reageert hij. 'Elk stuk grond in Nederland is al eens omge-

GANZENGROEI – DE OORZAAK

Het beperken van de jacht is volgens dr. Bart Ebbing, ganzenonderzoeker bij Alterra, een belangrijke oorzaak van de grote groei van het aantal winterganzen. 'Al in 1970 beperkte de overheid de ganzenjacht en mochten jagers tot slechts tien uur 's ochtends ganzen schieten', vertelt Ebbing. 'De aantallen begonnen toe te nemen en in 2000 is de ganzenjacht helemaal gesloten.' Overigens mag er nog wel geschoten worden op plekken waar de ganzen schade veroorzaken.

Onderzoeker dr. David Kleijn wijst natuurontwikkeling in combinatie met een overvloed aan voedsel als andere redenen aan voor het gansensucces. 'De nieuw ontwikkelde moerasnatuur is populair als broedgebied en voedsel is er in overvloed op de zwaar bemeste graslanden die nooit ver weg zijn', legt Kleijn uit.

keerd, ingrijpen doen we sowieso.' Kleijn sluit zich hierbij aan: 'De natuur in Nederland kan je echt niet meer zijn gang laten gaan', stelt hij. 'We hebben een enorme invloed op onze natuur en je ontkomt niet aan reguleren.' Volgens Ebbing is het uiteindelijk de overheid die moet bepalen wat voor natuur we willen en voor hoeveel ganzen er plaats is. Als blijkt dat ganzen een groot effect op natuur hebben is er volgens Kleijn niet veel keus: 'Je doet niets en kiest daarmee voor ganzen, of je kiest voor andere natuurwaarden en reguleert de ganzen.'

Ondertussen zijn van gans NRC alle gegevens genoteerd. Rustig zet Kleijn het dier aan de rand van het water. Het duurt enkele seconden, maar dan plonst hij halsoverkop het water in. Als hij buiten schot weet te blijven, kan NRC een bijdrage gaan leveren aan een oplossing van het ganzenprobleem. <

'Iets wat spontaan in de natuur ontstaat, moet je nooit tegengaan'